

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Η εποχή του Διαφωτισμού

Εξελίξεις στην Ευρώπη κατά τον 17ο και τον 18ο αιώνα

Αγροτική Επανάσταση

Κατά τον 17ο και 18ο αιώνα συντελέστηκαν στην Ευρώπη (όπως μάθαμε στη Β΄ Γυμνασίου) σημαντικές **μεταβολές**. Πρώτα απ' όλα **1)** σημειώθηκε θεαματική **αύξηση του πληθυσμού**. Παράλληλα, **2)** έγιναν **μεταβολές στην αγροτική οικονομία** (δημιουργία μεγάλων αγροκτημάτων, εφαρμογή νέων μεθόδων καλλιέργειας, επέκταση της χρήσης μηχανημάτων), προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες του συνεχώς αυξανόμενου πληθυσμού. Αυτό το σημαντικό φαινόμενο ονομάστηκε, από τους ιστορικούς, **αγροτική επανάσταση**. Ακόμη, **3)** αναπτύχθηκε το **εμπόριο** ανάμεσα στην Ευρώπη, την Αφρική και την Αμερική (τριγωνικό εμπόριο), αλλά και στο εσωτερικό της ευρωπαϊκής ηπείρου, με αποτέλεσμα τη **4)** συσσώρευση **κεφαλαίων** στα χέρια Ευρωπαίων επιχειρηματιών. **Αποτελέσματα:** Η αύξηση της ζήτησης έφερε μεταβολές στη διαδικασία παραγωγής μεταποιημένων προϊόντων, με κυριότερη τη χρήση νέων μηχανών που είχαν μεγάλες δυνατότητες.

Βιομηχανική Επανάσταση

Έτσι, από τη μια πλευρά υπήρχαν επιχειρηματίες που **(αίτιο)** διέθεταν κεφάλαια. Από την άλλη πλευρά, υπήρχαν χιλιάδες πρώην αγρότες, οι οποίοι, λόγω των μεταβολών που συνέβαιναν στην αγροτική οικονομία, **(αίτιο)** είχαν μείνει δίχως εργασία και είχαν καταφύγει στις πόλεις αναζητώντας κάποιο εισόδημα. Οι δύο αυτοί παράγοντες οδήγησαν, **(αίτιο)** χάρη και στην καταλυτική παρουσία ισχυρών μηχανών, στη δημιουργία μεγάλων εργοστασίων, δηλ. στη γέννηση της **βιομηχανίας**, την **εκβιομηχάνιση**.

Οι μεταβολές αυτές, που άρχισαν να συντελούνται στη **Μ. Βρετανία γύρω στα 1750-1780**, αποτέλεσαν την πρώτη φάση του φαινομένου που ονομάστηκε **βιομηχανική επανάσταση**.

Κοινωνικές Μεταβολές - Τάξεις

Την ίδια στιγμή συντελούνταν **κοινωνικές μεταβολές**. Ομάδες της αστικής τάξης (βιομήχανοι, τραπεζίτες, μεγαλέμποροι) ενίσχυαν διαρκώς τη θέση τους. Οι **1)αριστοκράτες** αμύνονταν προσπαθώντας να διαφυλάξουν τα προνόμιά τους, με **εξαίρεση τη Μ. Βρετανία** όπου είχαν αρχίσει να ασχολούνται με τις νέου τύπου οικονομικές δραστηριότητες. Οι **2)αγρότες**, που ήταν η πλειονότητα του πληθυσμού, και **3)τα ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα των πόλεων** ζούσαν σε άσχημες συνθήκες.

Πολιτική Κατάσταση

Ενώ συνέβαιναν όλα τα παραπάνω, η πολιτική κατάσταση παρέμενε **στάσιμη**. Σε όλα σχεδόν τα κράτη της Ευρώπης η **εξουσία ήταν συγκεντρωμένη στα χέρια του βασιλιά (απόλυτη μοναρχία)**. **Εξαίρεση αποτελούσε η Μ. Βρετανία**, όπου οι πιέσεις της αριστοκρατίας και των αστών είχαν οδηγήσει, στα **τέλη του 17ου αιώνα (ένδοξη επανάσταση, 1688)**, στην **αναγνώριση** ορισμένων πολιτικών δικαιωμάτων στα μέλη των οικονομικά ισχυρότερων τάξεων.

Πνευματική Κατάσταση - Εκπρόσωποι

Παράλληλα, η πρόοδος των **φυσικών επιστημών**, που είχε αρχίσει να γίνεται αισθητή από τον **17ο αιώνα**, άνοιγε τον δρόμο για την απελευθέρωση από τις **προλήψεις** του Μεσαίωνα. Τώρα, κάποιοι **διανοούμενοι** επιχειρούσαν, βασισμένοι στη **λογική**, να ανακαλύψουν **φυσικούς νόμους** που πίστευαν ότι διέπουν τη λειτουργία του κόσμου.

Πρωτοπόροι υπήρξαν:

ο Φράνσις Μπέικον (ή Βάκων, 1561-1626), που υποστήριξε ότι κάθε επιστημονική θέση πρέπει να επαληθεύεται με **πείραμα** για να γίνεται αποδεκτή,

ο Ρενέ Ντεκάρτ (ή Καρτέσιος, 1596-1650), που τόνισε ότι η συστηματική **αμφιβολία** είναι ο μόνος δρόμος προς την αληθινή γνώση,

Φράνσις Μπέικον

Ρενέ Ντεκάρτ

ο **Τζον Λοκ** (1632-1704), που διατύπωσε τη θέση ότι οι άνθρωποι έχουν απαραβίαστα **φυσικά δικαιώματα** (ζωής, ελευθερίας, περιουσίας), και ο **Ισαάκ Νιούτον** (ή Νεύτων, 1642-1727), που εφαρμόζοντας την **επαγωγική μέθοδο** (διανοητική πορεία από το ειδικό στο γενικό) διατύπωσε τον **νόμο της παγκόσμιας έλξης** και υποστήριξε ότι το σύμπαν λειτουργεί με βάση φυσικούς νόμους.

Τζον Λοκ

Ισαάκ Νιούτον

Το κίνημα του Διαφωτισμού

Αρχές Διαφωτισμού

- 1) Η **απόρριψη** κάθε αυθεντίας,
- 2) η **κριτική** κάθε υφιστάμενης γνώσης,
- 3) η αποδοχή της **λογικής** ως του μόνου ασφαλούς τρόπου ερμηνείας του κόσμου και

4) η πεποίθηση ότι ο άνθρωπος μπορεί να **προοδεύει** διαρκώς ήταν θέσεις που συμερίζονταν πολλοί Ευρωπαίοι διανοούμενοι.

Έτσι, διαμορφώθηκε βαθμιαία ένα κίνημα που ονομάστηκε **Διαφωτισμός**. Πρωτοεμφανίστηκε στην Αγγλία του τέλους του 17ου αιώνα, κορυφώθηκε στη Γαλλία του 18ου αιώνα και εξαπλώθηκε στην Ευρώπη και έξω απ' αυτήν. Οι εκπρόσωποί του ονομάστηκαν **φιλόσοφοι** ή **διαφωτιστές**. Κορυφαίοι ανάμεσά τους υπήρξαν οι Ρουσό, Βολτέρος, Ντιντερό, Μοντεσκιέ και Ντ' Αλαμπέρ.

Σχέση με Πολιτική

Διαφωτισμός και πολιτική. Ο Διαφωτισμός υπήρξε κίνημα **βαθύτατα πολιτικό**, καθώς μέσα απ' αυτόν η κοινωνικά ανερχόμενη **τότε αστική τάξη** διαμόρφωσε τα **πολιτικά επιχειρήματα που της ήταν** αναγκαία για να διεκδικήσει τη **συμμετοχή της στη λήψη των πολιτικών αποφάσεων**.

Τα **φυσικά δικαιώματα** αποτέλεσαν θεμελιώδη πολιτική έννοια του Διαφωτισμού και μια από τις **θέσεις-εμβλήματα της αστικής τάξης**. Για τους διαφωτιστές όλοι οι άνθρωποι έχουν, μόνο και μόνο επειδή είναι άνθρωποι, ορισμένα δικαιώματα (ζωής, ιδιοκτησίας, ισότητας απέναντι στον νόμο, ελευθερίας σκέψης και έκφρασης), τα οποία δεν μπορεί να καταργήσει καμιά εξουσία. Η ιδιαίτερη αναφορά στο δικαίωμα της **ιδιοκτησίας** απηχούσε, προφανώς, τις επιδιώξεις της ανερχόμενης αστικής τάξης.

Το Κοινωνικό Συμβόλαιο

Η θεωρία του **κοινωνικού συμβολαίου** διατυπώθηκε από τον **Τζον Λοκ**. Σύμφωνα με αυτή, τα άτομα δέχτηκαν να παραχωρήσουν ορισμένες από τις ελευθερίες τους, προκειμένου να συμβιώσουν, και το κράτος εγγυήθηκε αυτή τη **συμφωνία**, το κοινωνικό συμβόλαιο. Αν το κράτος παραβεί τους όρους αυτού του κοινωνικού συμβολαίου και γίνει , τότε οι άνθρωποι έχουν το δικαίωμα της αντίστασης. Ο **Ρουσό**, πιο ριζοσπαστικός, υποστήριξε ότι η πολιτική εξουσία πρέπει να βρίσκεται στα χέρια του λαού κι όχι κάποιου ηγεμόνα.

Η Γενική Βούληση

Η γενική βούληση, όρος που πρότεινε ο Ρουσό, είναι η σύνθεση των ατομικών βουλήσεων μέσα από την οποία εκφράζεται το **δημόσιο συμφέρον**. Η γενική βούληση εκφράζεται **με τη συμμετοχή του λαού** στη λήψη των αποφάσεων.

Ζαν Ζακ Ρουσσώ

Μοντεσκιέ

Διάκριση των Εξουσιών

Τέλος, η **διάκριση των εξουσιών** υπήρξε συμβολή του **Μοντεσκιέ**. Οι φορείς της εξουσίας θα πρέπει να είναι διαφορετικοί:

- 1) η **εκτελεστική εξουσία** να ασκείται από το σώμα που εφαρμόζει τους νόμους (κυβέρνηση),
- 2) η **νομοθετική** από το σώμα που θεσπίζει τους νόμους (βουλή) και
- 3) η **δικαστική** από εκείνους που ελέγχουν την τήρηση των νόμων (δικαστές).

Έτσι, πίστευαν οι υποστηρικτές της διάκρισης των εξουσιών, δεν θα ήταν εύκολο οι εκάστοτε φορείς της εκτελεστικής εξουσίας να συγκεντρώσουν τόση δύναμη ώστε να κάνουν **κατάχρησή** της.

Επίδραση θέσεων Διαφωτιστών

Οι θέσεις του Διαφωτισμού επηρέασαν, με διάφορους τρόπους, την πολιτική πραγματικότητα **του 18ου αιώνα** και πολλές από αυτές (π.χ. διάκριση των εξουσιών) αποτελούν **θεμέλια των σύγχρονων δημοκρατιών**.

Ορισμένοι μονάρχες εφάρμοσαν κάποιες από τις ιδέες του Διαφωτισμού (περιορισμός των προνομίων των ανώτερων τάξεων, λήψη μέτρων κοινωνικής πρόνοιας, ενίσχυση των Γραμμάτων και των Τεχνών) για να κάνουν **το κράτος τους πιο αποτελεσματικό και να ισχυροποιήσουν, έτσι, την εξουσία τους**.

Αυτή η παραλλαγή απόλυτης μοναρχίας ονομάστηκε **φωτισμένη δεσποτεία**. Κύριοι εκπρόσωποί της υπήρξαν **ο Φρειδερίκος Β΄ της Πρωσίας, η Μαρία Θηρεσία της Αυστρίας, ο γιος της Ιωσήφ και η Αικατερίνη Β΄ της Ρωσίας**. Πάντως, η καταλυτική δύναμη των πολιτικών ιδεών του Διαφωτισμού έμελλε να φανεί στις **δύο μεγάλες επαναστάσεις του 18ου αιώνα, την αμερικανική και τη γαλλική**.

Διαφωτισμός και θρησκεία Οι περισσότεροι διαφωτιστές υιοθετούσαν τον **ντεϊσμό**. Κάποιοι άλλοι ήταν άθεοι. Όλοι, όμως, ασκούσαν αυστηρή κριτική στην καθολική εκκλησία, κατηγορώντάς τη για φανατισμό. Οι διαφωτιστές πίστευαν ότι μόνο η καθιέρωση της ανεξιθρησκίας θα απάλλαζε τους ανθρώπους από τη μισαλλοδοξία.

Διαφωτισμός και εκπαίδευση Για τους διαφωτιστές η εκπαίδευση ήταν ένα από τα μέσα για τη διασφάλιση της συνεχούς προόδου του ανθρώπου. Στο πλαίσιο αυτό, ο **Ρουσό, στο έργο του Αιμίλιος**, υποστήριξε ότι η εκπαίδευση πρέπει να βασίζεται στην **προσωπική αναζήτηση** του διδασκόμενου.

Ο δάσκαλος δεν πρέπει να λειτουργεί ως αυθεντία· χρειάζεται μόνο να **θέτει ερωτήματα** και να **οδηγεί** τον μαθητή στην ανακάλυψη απαντήσεων.

Διαφωτισμός και οικονομικός φιλελευθερισμός Ορισμένοι **Γάλλοι οικονομολόγοι** υποστήριξαν ότι η οικονομία θα έπρεπε να αφηθεί να λειτουργήσει **«φυσικά»**, δηλαδή **δίχως τις κρατικές παρεμβάσεις του μερκαντιλισμού**. Η αντίληψη αυτή ονομάστηκε **φυσιοκρατία** και οι

υποστηρικτές της **φυσιοκράτες**. Αναπτύχθηκε στη **Γαλλία** και κύριος εκπρόσωπος ήταν ο οικονομολόγος **Κενέ**.

Στην **Αγγλία**, η κριτική στον μερκαντιλισμό γέννησε τον **οικονομικό φιλελευθερισμό**, που υποστήριζε ότι **το κράτος δεν πρέπει να επεμβαίνει παρά ελάχιστα στην οικονομική ζωή**. Εισηγητής του υπήρξε ο Άνταμ Σμιθ με το έργο του **Έρευνες για τη φύση και τα αίτια του πλούτου των εθνών (1776)**.

Η Εγκυκλοπαίδεια Οι ιδέες του Διαφωτισμού συνοψίστηκαν στην Εγκυκλοπαίδεια, ένα συλλογικό έργο 33 τόμων. Σε αυτό οι διαφωτιστές παρουσίασαν όλες τις νέες γνώσεις, καθώς και τις νέες ιδέες και αντιλήψεις για διάφορα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά και άλλα θέματα. Πρωτεργάτες της Εγκυκλοπαίδειας ήταν **οι Γάλλοι διαφωτιστές Ντιντερό και Ντ' Αλαμπέρ**.

Η διάδοση των ιδεών του Διαφωτισμού Οι διαφωτιστικές ιδέες διαδόθηκαν, αρχικά, στα ανώτερα μορφωμένα κοινωνικά στρώματα. Πολλές, ωστόσο, από αυτές έγιναν δημοφιλείς μέσα από την κυκλοφορία εκλαϊκευτικών βιβλίων, τα οποία έφεραν σε επαφή ευρύτερα τμήματα της κοινωνίας με τον επιστημονικό λόγο. Σύντομα οι ιδέες αυτές ξεπέρασαν τα σύνορα της Γαλλίας και διαδόθηκαν σε ολόκληρη την Ευρώπη αλλά και έξω απ' αυτήν.

Μερκαντιλισμός (ή εμποροκρατία): Οικονομική πρακτική που κυριάρχησε στην Ευρώπη από τον 16ο έως και τον 18ο αιώνα και αξιολογούσε τον πλούτο μιας χώρας με κριτήριο τα αποθέματά της σε πολύτιμα μέταλλα. Για τον μερκαντιλισμό, η αξία των εξαγωγών έπρεπε να είναι υψηλότερη από την αξία των εισαγωγών, ώστε με το πλεόνασμα να αγοράζονται πολύτιμα μέταλλα. Για να επιτευχθεί αυτό, το κράτος παρενέβαινε δραστικά στην οικονομία επιδιώκοντας την αύξηση των εξαγωγών και τον περιορισμό των εισαγωγών (ενίσχυση εγχώριων βιομηχανιών, επιβολή υψηλών δασμών σε κάποια εισαγόμενα προϊόντα κτλ.). Η πολιτική αυτή έθετε σοβαρούς φραγμούς στην οικονομική δραστηριότητα των αστών.

Ντεϊσμός: Θρησκευτική και φιλοσοφική θεωρία που γνώρισε μεγάλη διάδοση μεταξύ των μορφωμένων την εποχή του Διαφωτισμού. Κατά τον ντεϊσμό, ο θεός είναι ο δημιουργός του κόσμου, αλλά δεν ρυθμίζει την τύχη του και δεν παρεμβαίνει στις ανθρώπινες υποθέσεις.

Φρειδερίκος Β' ο Μέγας

Μαρία Θηρεσία

Ιωσήφ

Αικατερίνη Β' της Ρωσίας

Ναυτερό

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Η αμερικανική επανάσταση

Δημιουργία αποικιών

Οι αγγλικές αποικίες στην Αμερική Κατά την περίοδο 1607-1732 δημιουργήθηκαν στα ανατολικά παράλια της Βόρειας Αμερικής 13 αποικίες υπό αγγλικό έλεγχο. Οι άποικοι ήταν κυρίως Άγγλοι, αλλά και Γάλλοι, Γερμανοί και Σουηδοί. Τεχνίτες και κατεστραμμένοι μικροεπιχειρηματίες, θύματα θρησκευτικών διώξεων αλλά και κατάδικοι, όλοι αναζητούσαν μια καλύτερη τύχη.

Βορράς: Κάτοικοι , οικονομική – πνευματική ανάπτυξη

Οι αποικίες του βορρά είχαν, το 1763, 1.000.000 περίπου κατοίκους, από τους οποίους 40.000 περίπου ήταν μαύροι σκλάβοι. Σε οικονομικές συνθήκες παρόμοιες με εκείνες της δυτικής Ευρώπης είχε αναπτυχθεί μια δυναμική αγροτική οικονομία, ενώ άκμαζε το εμπόριο με κέντρα τις μεγάλες πόλεις Βοστώνη, Νέα Υόρκη και Φιλαδέλφεια. Τα πρώτα πανεπιστήμια (Χάρβαρντ, Γέιλ, Πρίνστον) ήταν χώροι διάδοσης των ιδεών του Διαφωτισμού.

Νότος: Κάτοικοι, οικονομία

Οι αποικίες του νότου είχαν, το 1763, 750.000 περίπου κατοίκους * 300.000 περίπου από αυτούς ήταν μαύροι σκλάβοι. Η οικονομία βασιζόταν στις μεγάλες φυτείες καπνού, ρυζιού και βαμβακιού. Ιδιοκτήτες των φυτειών ήταν αποκλειστικά Ευρωπαίοι άποικοι, οι οποίοι και δέσποζαν στην οικονομική και κοινωνική ζωή. Η γη καλλιεργούνταν από μαύρους σκλάβους που ζούσαν σε άθλιες συνθήκες. Οι μεγάλες πόλεις ήταν λίγες.

Διοίκηση

Κάθε πολιτεία διοικούνταν 1) από έναν κυβερνήτη, που διοριζόταν από την Αγγλία. Παράλληλα, υπήρχε 2) μια συνέλευση αποίκων που είχε λόγο στην ψήφιση νόμων και στην έγκριση φόρων. Το 3) δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στη συνέλευση αυτή είχαν μόνο ορισμένοι από τους πλούσιους αποίκους. Οι 4) άποικοι δεν εκπροσωπούσαν στο αγγλικό κοινοβούλιο. Επίσης, 5) το εξωτερικό εμπόριο των αποικιών ελεγχόταν πλήρως από την Αγγλία.

Αίτια κρίσης

Η αποικιακή κρίση και η αμερικανική επανάσταση Η γρήγορη ανάπτυξη των αποικιών έκανε πολλούς αποίκους, ιδίως τους πλουσιότερους, να **1) δυσφορούν για την οικονομική κηδεμονία της Αγγλίας.**

Μετά τον **Επταετή πόλεμο** (βλέπε γλωσσάριο) των ετών 1756-1763, η Αγγλία όχι μόνο **2) απαγόρευσε** στους Αμερικανούς να εκμεταλλευτούν τον **Καναδά και τη Φλόριντα**, που μόλις είχε καταλάβει, αλλά και **3) απαίτησε** από αυτούς **νέους φόρους** για να καλύψει ένα μέρος των πολεμικών δαπανών.

Επταετής πόλεμος (1756-1763): Ένοπλη σύγκρουση με πρωταγωνιστές την **Αγγλία και τη Γαλλία**. Κύρια αιτία της ήταν ο αγγλογαλλικός ανταγωνισμός για τον έλεγχο των αποικιών **του Καναδά και της Ινδίας**. Η Γαλλία ηττήθηκε και υποχρεώθηκε να παραχωρήσει στην Αγγλία όλες τις αποικίες της στη **Βόρεια Αμερική** (Καναδάς, τμήμα της Λουιζιάνα), τους εμπορικούς σταθμούς της στη **Σενεγάλη** (Δ. Αφρική) και να παραιτηθεί από κάθε αξίωση αποικιακής εξάπλωσης **στις Ινδίες**. Ακόμη, η Αγγλία κέρδισε τη **Φλόριντα** από την Ισπανία.

Αντιδράσεις

- 1)** Οι άποικοι αντέδρασαν **σταματώντας να αγοράζουν αγγλικά προϊόντα**. Η Αγγλία **2) κατάρνησε** τους περισσότερους νέους φόρους, αλλά **διατήρησε**, ίσως για λόγους γοήτρου, τον **φόρο στο τσάι**. Οι άποικοι, ωστόσο, ήταν ανένδοτοι: όχι μόνο **3) σταμάτησαν** να αγοράζουν τσάι από την Αγγλία αλλά και προχώρησαν στην **4) καταστροφή** αγγλικών φορτίων τσαγιού. Αντιδρώντας, η Αγγλία **5) επέβαλε εμπορικούς περιορισμούς** στο λιμάνι της Βοστώνης. Τότε, οι Αμερικανοί **6) συγκάλεσαν το Κογκρέσο (συνέλευση) της Φιλαδέλφειας (Σεπτέμβριος 1774)**, στο οποίο συμμετείχαν αντιπρόσωποι όλων των αποικιών. Ενώ, όμως, η πλειοψηφία του Κογκρέσου έδειχνε διάθεση συμβιβασμού, ο **Αγγλος βασιλιάς Γεώργιος Γ΄ 7) διάλεξε την ένοπλη σύγκρουση**. Η νίκη των αμερικανικών δυνάμεων στη **μάχη του Λέξινγκτον (Απρίλιος 1775)** σήμανε την οριστική ρήξη.

Το **Λέξινγκτον** (αγγλικά: *Lexington*) είναι πόλη των **Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής** με πληθυσμό 31.394 κατοίκων στην απογραφή του 2010 σε σχεδόν 11.100 νοικοκυριά^[6].

Βρίσκεται στην κομητεία Μίντλσεξ της [Μασαχουσέτης](#). Στη πόλη έγινε η [μάχη](#) μεταξύ Αμερικανών και Άγγλων της 19ης Απριλίου 1775 η οποία σήμανε την οριστική ρήξη και την αρχή του πολέμου ανεξαρτησίας, όπου αυτό εορτάζεται μέχρι και σήμερα. Η πόλη εποίκιστηκε το 1641. Αποτελεί μέρος της ευρύτερης περιοχής της Βοστώνης και είναι η έκτη πλουσιότερη μικρή πόλη των Ηνωμένων Πολιτειών.

Ο **Γεώργιος Γ΄** (*George III*, 4 Ιουνίου 1738 - 29 Ιανουαρίου 1820) από τον Οίκο του Αννόβερου ήταν βασιλιάς της Μεγάλης Βρετανίας και της Ιρλανδίας.

Συμβολή Διαφωτισμού – Δημιουργία αμερικανικής συνείδησης

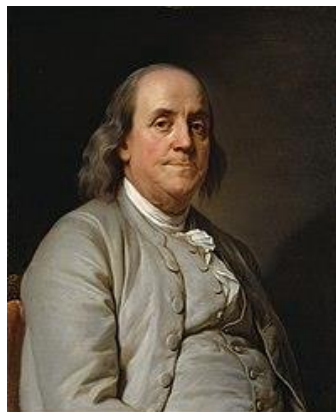
Παράλληλα κυκλοφορούσαν μαχητικά φυλλάδια, γραμμένα από ριζοσπάστες διανοούμενους οπαδούς του Διαφωτισμού, όπως **ο Τόμας Πέιν**, που υποστήριζαν ότι η Αγγλία δεν δικαιούνταν να ασκεί εξουσία στις αποικίες. Την ίδια στιγμή, καθώς οι άποικοι συνειδητοποιούσαν τα κοινά τους στοιχεία, **γεννιόταν η αμερικανική εθνική συνείδηση**.

Στο πλαίσιο αυτό, το Κογκρέσο της Φιλαδέλφειας ψήφισε τη **Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας (4 Ιουλίου 1776)**, ένα κείμενο που απηχούσε τις ιδέες του

Διαφωτισμού και είχε συνταχθεί από τους **Τόμας Τζέφερσον και Βενιαμίν Φραγκλίνο.**

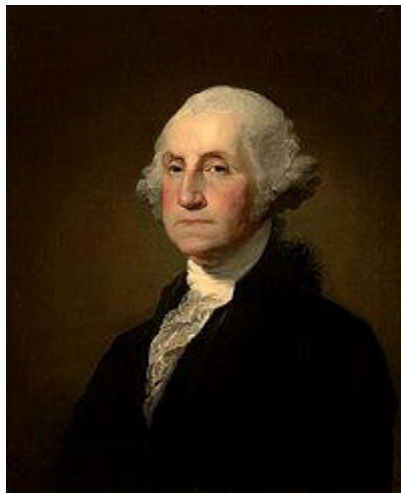
Ο **Τόμας Τζέφερσον** (*Thomas Jefferson*, 13 Απριλίου 1743 - 4 Ιουλίου 1826) ήταν ο τρίτος Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (1801-1809) και κύριος συντάκτης της Διακήρυξης της Ανεξαρτησίας.

Ο **Βενιαμίν Φραγκλίνος** (*Benjamin Franklin*, Μπέντζαμιν Φράνκλιν, (17 Ιανουαρίου 1706 – 17 Απριλίου 1790) ήταν ένας από τους εθνοπατέρες των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής. Αξιόλογα πολυμαθής, ο Φραγκλίνος ήταν διακεκριμένος συγγραφέας και τυπογράφος, θεωρητικός της πολιτικής, πολιτικός, επιστήμων, εφευρέτης, κοινωνικός ακτιβιστής, στρατιωτικός και διπλωμάτης. Με την ιδιότητα του επιστήμονα, αποτέλεσε σημαντική φιγούρα του Διαφωτισμού και της ιστορίας της φυσικής για τις ανακαλύψεις και τις θεωρίες του αναφορικά με τον ηλεκτρισμό.

Ξέσπασμα και αποτελέσματα επανάστασης

Ο πόλεμος που ακολούθησε έμεινε γνωστός ως **αμερικανική επανάσταση ή πόλεμος της ανεξαρτησίας**. Αρχικά, **1)** οι Αμερικανοί, με αρχιστράτηγο τον **Τζορτζ Ουάσινγκτον**, **αντιμετώπισαν** τα προβλήματα. **Μετά το 1778**, όμως, εκμεταλλευόμενοι τις αντιθέσεις μεταξύ των ευρωπαϊκών δυνάμεων, **2)** **σύναψαν** συμμαχίες με τη **Γαλλία, την Ισπανία και την Ολλανδία**, οι οποίες επιδίωκαν τον περιορισμό της Αγγλίας. Η άφιξη γαλλικών στρατευμάτων στην Αμερική επηρέασε την έκβαση της σύγκρουσης. Η ήττα των Άγγλων στη **μάχη του Γιόρκταουν (Οκτώβριος 1781)** σήμανε και το **τέλος του πολέμου**.

Ο **Τζορτζ Ουάσινγκτον** ή **Γεώργιος Ουάσινγκτον** (**αγγλικά: George Washington**, , 22 Φεβρουαρίου 1732 – 14 Δεκεμβρίου 1799) ήταν ο πρώτος πρόεδρος των **Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής** (1789-1797), διοικητής του Γενικού Επιτελείου του **Ηπειρωτικού Στρατού** κατά τη διάρκεια της **Αμερικανικής Επανάστασης** και ένας από τους ιδρυτές των **Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής**.

Ανεξαρτησία και νέο κράτος Η Αγγλία υποχρεώθηκε να αναγνωρίσει τις **13 αποικίες (συνθήκη των Βερσαλιών, 1783)** ως ανεξάρτητο κράτος με το όνομα **Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (ΗΠΑ)**.

Σύνταγμα

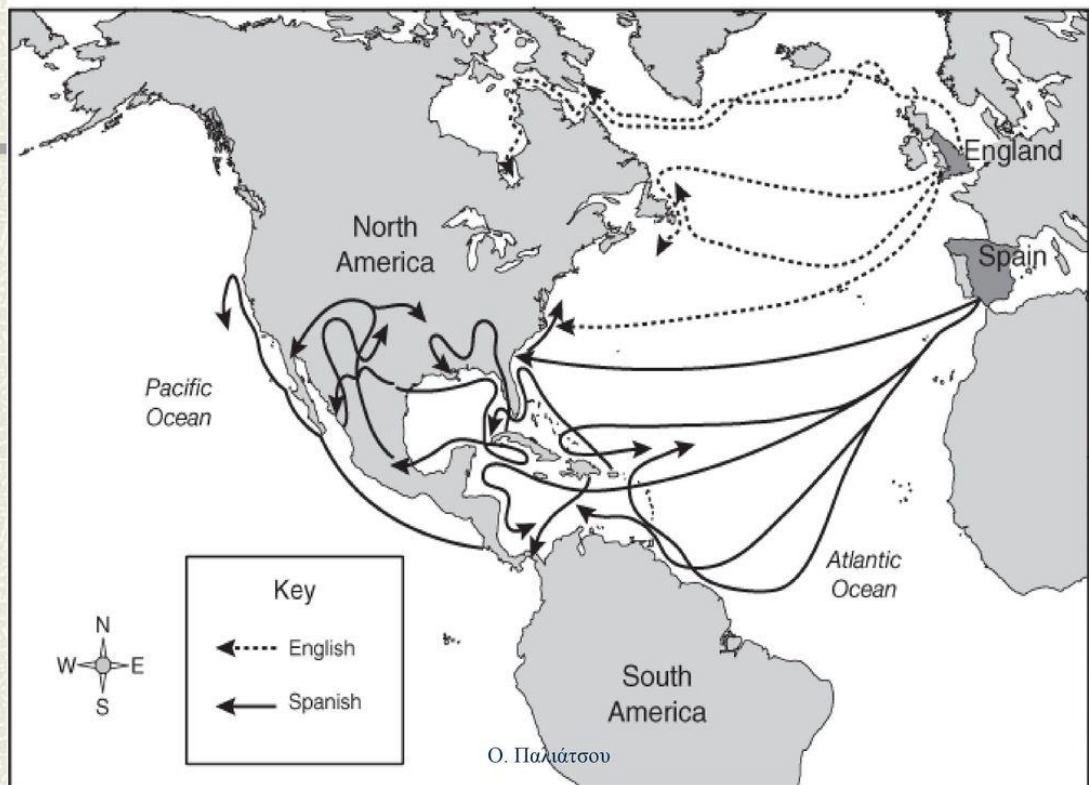
Το **σύνταγμα των ΗΠΑ (1787)**, που ισχύει κατά βάση μέχρι σήμερα, ανακήρυξε τη χώρα **ένωση (ομοσπονδία) πολιτειών** και βασίστηκε στην **αρχή της διάκρισης των εξουσιών**. Η **1)** κεντρική κυβέρνηση αποφασίζει για την οικονομία, την άμυνα και την εξωτερική πολιτική. Οι **2)** πολιτείες ρυθμίζουν μόνες τους ζητήματα τοπικής αυτοδιοίκησης, δικαιοσύνης, εκπαίδευσης και αστυνόμευσης. Η **3)** νομοθετική εξουσία ασκείται από **το Κογκρέσο (Γερουσία, Βουλή των Αντιπροσώπων)**. Κάθε πολιτεία εκπροσωπείται στη Γερουσία από

δύο γερουσιαστές, ανεξαρτήτως του πληθυσμού της. Στη Βουλή των Αντιπροσώπων, ωστόσο, οι πολιτείες εκπροσωπούνται από αριθμό βουλευτών ανάλογο προς τον πληθυσμό τους. Η **4**) εκτελεστική εξουσία ασκείται από τον **Πρόεδρο**, που εκλέγεται κάθε τέσσερα χρόνια από ένα **σώμα εκλεκτόρων** και μπορεί να επανεκλεγεί μόνο μία φορά. **Πρώτος Πρόεδρος των ΗΠΑ εκλέχτηκε, το 1789, ο Τζορτζ Ουάσινγκτον** (προς τιμή του η πρωτεύουσα των ΗΠΑ πήρε αργότερα το όνομά του). Τέλος, **5**) η δικαστική εξουσία ορίστηκε να είναι ανεξάρτητη και αιρετή.

Η υπογραφή του Συντάγματος των Ηνωμένων Πολιτειών με τον Τζορτζ Ουάσινγκτον, Βενιαμίν Φραγκλίνο και τον Αλεξάντερ Χάμιλτον (σε πρώτο πλάνο από αριστερά προς τα δεξιά), πίνακας του Χάουαρντ Τσάντλερ Κρίστι.

Spanish and English Exploration in the Americas

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Η έκρηξη και η εξέλιξη της γαλλικής επανάστασης

(1789-1794)

Κοινωνικές τάξεις – Παλαιό καθεστώς – Κοινωνική δυσανεμία

Η γαλλική κοινωνία του 18ου αιώνα ήταν οργανωμένη σε τρεις θεσμοθετημένες τάξεις (οι άνθρωποι κατατάσσονταν σε αυτές με κριτήριο την καταγωγή τους και τα προνόμια που τους είχαν απονεμηθεί από τον ηγεμόνα): 1) τον κλήρο (0,5% του πληθυσμού), 2) τους ευγενείς (1,5% του πληθυσμού) και 3) την τρίτη τάξη (98% του πληθυσμού), που την αποτελούσαν όλοι όσοι δεν ανήκαν στις δύο προηγούμενες τάξεις, δηλαδή οι αστοί, οι αγρότες και οι εργάτες. Ο κλήρος και οι ευγενείς είχαν προνόμια, ενώ η τρίτη τάξη είχε μόνο υποχρεώσεις (πλήρωνε το σύνολο των φόρων, τη στιγμή που οι άλλες τάξεις δεν φορολογούνταν). Η κατάσταση αυτή, το παλαιό καθεστώς, γεννούσε τη δυσανεμία, ιδίως της αστικής τάξης (του ανώτερου στρώματος της τρίτης τάξης), η οποία, αν και δέσποζε στην οικονομία, ήταν αποκλεισμένη από τη λήψη των πολιτικών αποφάσεων. Παράλληλα, η δυσφορία εξαπλωνόταν στο σύνολο της τρίτης τάξης, καθώς, από τα μέσα του 18ου αιώνα, οι συνθήκες ζωής επιδεινώνονταν διαρκώς. Μάλιστα, κατά τον φοβερό χειμώνα του 1788-1789, η πείνα οδήγησε τον λαό σε λεηλασίες πλούσιων σπιτιών και κρατικών αποθηκών.

Η πρώτη φάση της γαλλικής επανάστασης, Μάιος 1789-Αύγουστος 1792

Ενέργειες τρίτης τάξης και βασιλιά

Η κατάσταση αυτή έκανε τον βασιλιά Λουδοβίκο ΙΣΤ' να συγκαλέσει συνέλευση των τάξεων στο ανάκτορο των Βερσαλιών (5 Μαΐου 1789). Εκεί, οι αντιπρόσωποι της τρίτης τάξης 1) απαίτησαν μεταρρυθμίσεις, αλλά ο βασιλιάς 2) ζήτησε να επιβληθούν νέοι φόροι που θα πλήρωναν αποκλειστικά τα μέλη της τρίτης τάξης.

Αυτοανακήρυξη **Εθνικής Συνέλευσης** – **Συντακτικής Συνέλευσης**

Οι αντιπρόσωποι της τρίτης τάξης αντέδρασαν και, με το επιχείρημα ότι εκπροσωπούσαν το 98% των Γάλλων, αυτοανακηρύχθηκαν **Εθνική συνέλευση**. Ο βασιλιάς, ωστόσο, δεν τους αναγνώρισε και διέταξε να κλείσει η αίθουσα όπου συνεδρίαζαν οι τάξεις. Τότε, οι αντιπρόσωποι της τρίτης τάξης συγκεντρώθηκαν στην **αίθουσα του σφαιριστηρίου** (βλέπε δίπλα, εικόνα 2), όπου **ορκίστηκαν ότι θα συντάξουν σύνταγμα (20 Ιουνίου 1789)**. Στο πλευρό τους τάχθηκαν ορισμένοι κληρικοί και ευγενείς. Ο βασιλιάς αναγκάστηκε να υποχωρήσει.

Η Εθνοσυνέλευση **αυτοανακηρύχθηκε Συντακτική συνέλευση (9 Ιουλίου 1789)**, με σκοπό να δώσει στη Γαλλία σύνταγμα.

Αντιδράσεις Λουδοβίκου

Η υποχώρηση του Λουδοβίκου ΙΣΤ', ωστόσο, δεν ήταν παρά μια κίνηση τακτικής, καθώς την ίδια στιγμή συγκέντρωνε, κρυφά, στρατό για να διαλύσει την Εθνοσυνέλευση.

Αντιδράσεις αστών - λαού

Όταν έγιναν γνωστές οι παρασκηνιακές κινήσεις του βασιλιά, οργισμένοι πολίτες οπλίστηκαν για να υπερασπιστούν την Εθνοσυνέλευση: **1) στις 14 Ιουλίου 1789 ο λαός του Παρισιού κατέλαβε τη Βασίλη** (βλέπε σ. 9), τόπο φυλάκισης και βασανιστηρίων, μισητό σύμβολο της απολυταρχίας. **Η 14η Ιουλίου αποτελεί σήμερα εθνική γιορτή των Γάλλων**. Παράλληλα, όλο και περισσότερες **2) περιοχές στην ύπαιθρο της Γαλλίας επαναστατούσαν**.

Σε αυτό το κλίμα, η Συντακτική συνέλευση **3) ανακοίνωσε την κατάργηση των προνομίων (4 Αυγούστου 1789)** και **4) ψήφισε τη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη (26 Αυγούστου 1789)**, βασισμένη στις αρχές του Διαφωτισμού. Ο βασιλιάς αποδέχθηκε αναγκαστικά αυτές τις αποφάσεις μετά την **5) κατάληψη των ανακτόρων των Βερσαλιών από τον επαναστατημένο λαό (5 Οκτωβρίου 1789)**.

Πολιτικά Ρεύματα

Παράλληλα, στη Συντακτική συνέλευση είχαν διαμορφωθεί τρία πολιτικά ρεύματα που πήραν τα ονόματά τους από τις θέσεις στις οποίες κάθονταν οι υποστηρικτές τους στην αίθουσα συνεδριάσεων: η δεξιά δεν επιθυμούσε περαιτέρω μεταβολές του παλαιού καθεστώτος, το κέντρο αποδεχόταν τη διατήρηση της μοναρχίας αλλά με την παράλληλη συμμετοχή ευγενών και μεγαλοαστών στη λήψη των αποφάσεων και η αριστερά οραματιζόταν ένα πολίτευμα σαν το αμερικανικό.

Λέσχες

Ένα από τα αποτελέσματα της δυναμικής συμμετοχής ευρύτερων κοινωνικών στρωμάτων στις πολιτικές εξελίξεις ήταν και η δημιουργία πολιτικών οργανώσεων, των λεσχών. Δύο από αυτές, η λέσχη των Ιακωβίνων και η λέσχη των Κορδελιέρων, κινήτοποιούσαν μεγάλο αριθμό πολιτών. Γενικότερα, οι πολιτικές απόψεις γίνονταν ευρύτερα γνωστές μέσα από πολιτικά φυλλάδια και εφημερίδες, ο αριθμός των οποίων πολλαπλασιάστηκε.

Διάκριση εξουσιών

Η Συντακτική ψήφισε, το 1791, το πρώτο σύνταγμα της Γαλλίας εγκαθιδρύοντας το πολίτευμα της συνταγματικής μοναρχίας. Το έθνος ανακηρύχτηκε κυρίαρχο και ως α) νομοθετικό σώμα ορίστηκε η Νομοθετική συνέλευση (Βουλή), που θα προέκυπτε από εκλογές. Δικαίωμα ψήφου, όμως, αναγνωρίστηκε μόνο σε όσους κατείχαν περιουσία και πλήρωναν φόρους. Η β) εκτελεστική εξουσία ανατέθηκε στον βασιλιά και σε έξι υπουργούς. Η γ) δικαστική εξουσία αφαιρέθηκε από τον βασιλιά και κηρύχθηκε ανεξάρτητη.

Άλλες ρυθμίσεις – Αντιδράσεις κλήρου και βασιλιά

Παράλληλα, τα σοβαρά οικονομικά προβλήματα ώθησαν την επανάσταση στην 1) εθνικοποίηση της περιουσίας του κλήρου που χρησιμοποιήθηκε ως εγγύηση για την έκδοση χαρτονομίσματος. Οι 2) κληρικοί ορίστηκαν λειτουργοί του κράτους που όφειλαν υπακοή, πρώτα απ' όλα, στην πολιτεία. Επίσης, 3) καταργήθηκαν οι συντεχνίες (βλέπε γλωσσάριο) και 4) απαγορεύτηκαν οι απεργίες.

Οι παραπάνω ρυθμίσεις δεν έγιναν αποδεκτές ούτε από την εκκλησία ούτε από τον βασιλιά, ο οποίος επιχείρησε να διαφύγει από τη Γαλλία αλλά έγινε αντιληπτός και αναγκάστηκε να επιστρέψει.

Νομοθετική συνέλευση - Σχέδια βασιλιά – Αξιώσεις ριζοσπαστών

Η Νομοθετική συνέλευση, που προήλθε από τις εκλογές του Σεπτεμβρίου του 1791, ελεγχόταν από τους Γιρονδίνους (βλέπε γλωσσάριο) και είχε να λύσει σοβαρά προβλήματα. Ο βασιλιάς και ορισμένοι αριστοκράτες σχεδίαζαν, σε συνεννόηση με τους βασιλείς της Αυστρίας και της Πρωσίας, επέμβαση εναντίον του επαναστατικού καθεστώτος. Την ίδια στιγμή ριζοσπαστικά τμήματα των λαϊκών στρωμάτων, οι sans-culottes (σαν-κιλότ' ο όρος αποδόθηκε παλαιότερα στα ελληνικά «αβράκωτοι», επειδή οι άνθρωποι αυτοί δεν φορούσαν τα εφαρμοστά παντελόνια, που συνήθιζαν να φορούν τότε οι αριστοκράτες και οι αστοί, αλλά απλά παντελόνια, όμοια με τα σημερινά), αξίωναν την έκπτωση του βασιλιά.

Κήρυξη πολέμου από Γιρονδίνους

Οι Γιρονδίνοι, που εκτιμούσαν ότι μια πολεμική σύγκρουση θα συσπείρωνε τον λαό γύρω από το επαναστατικό καθεστώς, ώθησαν στην κήρυξη πολέμου εναντίον της Αυστρίας και της Πρωσίας (20 Απριλίου 1792). Οι πρώτες αποτυχίες του γαλλικού στρατού, η ύποπτη στάση του βασιλιά και η πείνα ώθησαν τα λαϊκά στρώματα σε επαναστατική δράση.

Κατάληψη Κεραμικού

Ο λαός του Παρισιού κατέλαβε τα ανάκτορα του Κεραμικού (10 Αυγούστου 1792). Ο βασιλιάς κατέφυγε στη Νομοθετική, η οποία, όμως, τον έθεσε υπό περιορισμό και ανέθεσε την εκτελεστική εξουσία σε συμβούλιο με επικεφαλής τον Δαντόν, στέλεχος της πολιτικής λέσχης των Κορδελιέρων.

Πολιτικές εξελίξεις

Οι εξελίξεις ήταν ραγδαίες. Η Νομοθετική **1)** αναγνώρισε σε όλους τους άνδρες πολιτικά δικαιώματα (θέσπιση της καθολικής ψηφοφορίας), **2)** δήμεισε τις περιουσίες των αριστοκρατών που είχαν διαφύγει στο εξωτερικό, **3)** θέσπισε

τον διαχωρισμό της εκκλησίας από το κράτος και **4)** κήρυξε την πατρίδα σε κίνδυνο. Η νίκη κατά των Πρώσων στο Βαλμί (20 Σεπτεμβρίου 1792) έσωσε, στην κυριολεξία την τελευταία στιγμή, την επανάσταση.

Η δεύτερη φάση της γαλλικής επανάστασης, **Σεπτέμβριος 1792-Ιούλιος 1794**

Συμβατική συνέλευση

Μετά από εκλογές με καθολική ψηφοφορία, αναδείχτηκε η Συμβατική συνέλευση, η οποία, ύστερα από πρόταση των Ορεινών (βλέπε γλωσσάριο) και παρά τη διαφωνία των Γιρονδίνων, **1)** κατάργησε τη μοναρχία (21 Σεπτεμβρίου 1792) και **2)** εγκαθίδρυσε, για πρώτη φορά στην Ευρώπη, το πολίτευμα της αβασίλευτης δημοκρατίας.

Ακόμη, **3)** υιοθετήθηκε νέο ημερολόγιο. Έτσι άρχισε το έτος Ι της Δημοκρατίας (1793). Ο **4)** βασιλιάς και η βασίλισσα καταδικάστηκαν και αποκεφαλίστηκαν (1793).

Συνέχιση πολέμου – Αντεπαναστατικές εξεγέρσεις

Παράλληλα, η Συμβατική αποφάσισε τη συνέχιση του πολέμου για να καταληφθούν εδάφη που θεωρούνταν γαλλικά στο Βέλγιο και στις όχθες του ποταμού Ρήνου. Η απόφαση αυτή συσπείρωσε εναντίον της Γαλλίας πολλά ευρωπαϊκά κράτη. Την ίδια στιγμή, στο εσωτερικό ξεσπούσαν αντεπαναστατικές εξεγέρσεις (1793: εξέγερση στην επαρχία της Βανδέας στη δυτική Γαλλία) και η οικονομική κατάσταση επιδεινωνόταν, ιδίως για τα ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα.

Προσπάθειες καταστολής αντεπαναστατών

Τότε, η Συμβατική, μετά από πιεστικές προτάσεις των Ορεινών, μεταξύ των οποίων πρωταγωνιστικό ρόλο έπαιζαν τα μέλη της πολιτικής λέσχης των Ιακωβίνων, σύστησε την Επιτροπή Δημόσιας Σωτηρίας, την Επιτροπή Γενικής Ασφάλειας και επαναστατικά δικαστήρια με στόχο την καταστολή αντεπαναστατικών ενεργειών. Οι Γιρονδίνοι αντέδρασαν, αλλά η Συμβατική, μετά από πρόταση των Ορεινών, διέταξε τη σύλληψη των ηγετών τους (Ιούνιος

1793). Λίγες μέρες αργότερα εγκρίθηκε το σύνταγμα του έτους Ι (24 Ιουνίου 1793).

Επαναστατική κυβέρνηση - Ενέργειες

Μετά την πτώση των Γιρονδίνων, οι Ορεινοί, με επικεφαλής τον Ροβεσπιέρα, ηγετική φυσιογνωμία των Ιακωβίνων, σχημάτισαν επαναστατική κυβέρνηση.

Έχοντας να αντιμετωπίσουν αντεπαναστατικές κινήσεις σε πολλές περιοχές της Γαλλίας, οι Ορεινοί **1) αναδιοργάνωσαν τον στρατό**, κάνοντάς τον ένα ισχυρό όπλο απέναντι στους εχθρούς της επανάστασης, τόσο τους εξωτερικούς όσο και τους εσωτερικούς. Παράλληλα, στο όνομα της προστασίας της επανάστασης, **2) εκτελέστηκαν** με συνοπτικές διαδικασίες 40.000 περίπου άνθρωποι που θεωρήθηκαν ύποπτοι για αντεπαναστατική δράση (**περίοδος της Τρομοκρατίας**). Ακόμη, **3) η χριστιανική θρησκεία αντικαταστάθηκε** από τη λατρεία του **Ανώτατου Όντος**, ενώ **4) δόθηκαν και νέα ονόματα στους μήνες**. Παρά την κάποια βελτίωση που σημειώθηκε στο βιοτικό επίπεδο κυρίως των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων, τα ακραία μέτρα, που σε πολλές περιπτώσεις υιοθετήθηκαν, προκάλεσαν αντιδράσεις. Ο Ροβεσπιέρος βρέθηκε στο στόχαστρο και τελικά η Συμβατική αποφάσισε **5) να τον εκτελέσει μαζί με 20 συνεργάτες του** (28 Ιουλίου 1794).

Η ιστορία της Μασσαλιώτιδας

Το 1792, μετά την κήρυξη πολέμου στην Αυστρία από τον Βασιλιά, ένας γάλλος αξιωματικός του γαλλικού στρατού στο Στρασβούργο, ο Rouget de Lisle, συνθέτει, τη νύχτα της 25ης προς την 26η Απριλίου, στο σπίτι του Dietrich, Δημάρχου της πόλης, το «Πολεμικό άσμα για τη στρατιά του Ρήνου».

Το εμβατήριο τραγουδήθηκε για πρώτη φορά από την ομάδα των Μασσαλιωτών που συμμετείχαν στην εξέγερση των Tuileries στις 10 Αυγούστου 1792 και που κατέληξε στην κατάργηση της μοναρχίας. Λόγω της μεγάλης του επιτυχίας ανακηρύσσεται εθνικός ύμνος στις 14 Ιουλίου 1795.

Απαγορευμένη κατά τη διάρκεια της Αυτοκρατορίας και της Παλινόρθωσης, η Μασσαλιώτιδα ξαναβρίσκει την αίγλη της στην Επανάσταση του 1830 και ο Μπερλιόζ πραγματοποιεί μια ενορχήστρωση την οποία και αφιερώνει στον Rouget de Lisle.

Η Τρίτη Δημοκρατία (1879) την τιμά ως εθνικό ύμνο και, το 1887, το υπουργείο πολέμου, κατόπιν της σύμφωνης γνώμης μίας επιτροπής, υιοθετεί μια «επίσημη ερμηνεία».

Το Σεπτέμβριο του 1944, μια εγκύκλιος του υπουργείου εθνικής παιδείας προωθεί το τραγούδι της Μασσαλιώτιδας στα σχολεία για τον «εορτασμό της απελευθέρωσης και των μαρτύρων».

Το Σύνταγμα του 1946 και κατόπιν εκείνο του 1958 καθιέρωσαν τη Μασσαλιώτιδα ως εθνικό ύμνο (άρθρο 2).

Λουδοβίκος 14^{ος}

Λουδοβίκος 16^{ος}

Μαρία Αντουανέτα

Βερσαλλίες

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

Ο ελληνισμός από τα μέσα του 18ου αι. έως τις αρχές του 19ου αι.

Οικονομία

Οικονομικοί και κοινωνικοί μετασχηματισμοί Η επέκταση του ευρωπαϊκού εμπορίου στην Ανατολή ενίσχυσε τις εμπορικές συναλλαγές της δυτικής Ευρώπης με την Οθωμανική αυτοκρατορία. Καθώς οι Τούρκοι σταδιοδρομούσαν, κατά παράδοση, στον κρατικό τομέα, Έλληνες, Εβραίοι και Αρμένιοι διακρίθηκαν στο εμπόριο και στη ναυτιλία. Ιδίως οι Έλληνες караβοκύρηδες (πλοιοκτήτες) αξιοποίησαν τη [ρωσοτουρκική συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774)], που επέτρεπε την ελεύθερη κίνηση πλοίων με ρωσική σημαία στα Στενά του Βοσπόρου, και την περιορισμένη παρουσία αγγλικών και γαλλικών πλοίων στη Μεσόγειο, εξαιτίας των ναπολεόντειων πολέμων]. Έτσι απέκτησαν τον έλεγχο σημαντικού μέρους του εμπορίου.

Βαθμιαία, πόλεις όπως η Θεσσαλονίκη, τα Ιωάννινα, η Σμύρνη και η Χίος εξελίχθηκαν σε σημαντικά εμπορικά κέντρα με πρωταγωνιστική ελληνική παρουσία, ενώ ενισχύθηκαν και οι ελληνικές παροικίες.

Παροικία: Κοινότητα ομοεθνών που κατοικεί σε πόλη ξένης χώρας. Οι ελληνικές παροικίες στην Ευρώπη άρχισαν να σχηματίζονται από τον 16ο αιώνα. Κατοικούσαν, κυρίως, από εμπόρους και υπήρξαν κέντρα οικονομικής και πνευματικής ανάπτυξης του ελληνισμού. Οι κυριότερες βρίσκονταν στη Βιέννη, στη Βενετία, στην Οδησό, στην Τεργέστη, στο Λιβόρνο και (από τα μέσα του 19ου αι.) στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου.

Κοινωνικοί μετασχηματισμοί

Παράλληλα, συντελούνταν σημαντικοί κοινωνικοί μετασχηματισμοί.

1) Η ορθόδοξη εκκλησία, που αναγνωριζόταν από την οθωμανική διοίκηση ως η ηγεσία όλων των υπόδουλων χριστιανών, εναντιωνόταν στη διάδοση των διαφωτιστικών ιδεών επειδή θεωρούσε ότι μια επανάσταση θα έθετε σε κίνδυνο την ίδια αλλά και τον ελληνισμό. Αυτό, ωστόσο, δεν εμπόδισε ορισμένους κληρικούς να υιοθετήσουν διαφωτιστικές αντιλήψεις (Μεθόδιος Ανθρακίτης, περ. 1650 - περ. 1736, Ευγένιος Βούλγαρης, 1716 - 1806) και κάποιους να δραστηριοποιηθούν εναντίον της οθωμανικής κυριαρχίας.

2) Οι Φαναριώτες (Έλληνες από παλιές αρχοντικές οικογένειες που κατοικούσαν στο Φανάρι, συνοικία της Κωνσταντινούπολης όπου βρισκόταν και το Πατριαρχείο), μάθαιναν ξένες γλώσσες, σπούδαζαν στη Δύση και πολλοί από αυτούς σταδιοδρομούσαν στην οθωμανική διοίκηση. Καταλάμβαναν, συχνά, υψηλές θέσεις στο οθωμανικό κράτος, και μάλιστα τον 18ο αιώνα διορίζονταν ηγεμόνες στις αυτόνομες παραδουνάβιες ηγεμονίες, τη Μολδαβία και τη Βλαχία (σημερινή Ρουμανία), θέσεις που έχασαν με την κήρυξη της επανάστασης του 1821.

3) Οι προεστοί διοικούσαν τις ελληνορθόδοξες κοινότητες, συγκέντρωναν τους φόρους από τους Έλληνες και τους απέδιδαν στην οθωμανική διοίκηση. Είχαν αποκτήσει πολιτική εμπειρία και

μεγάλες περιουσίες· αρκετοί από αυτούς διέθεταν και κάποια πολιτική επιρροή στους τοπικούς Τούρκους αξιωματούχους.

4) Οι έμποροι και οι καραβοκύρηδες βελτίωναν την οικονομική τους κατάσταση. Μάλιστα αρκετοί από τους Έλληνες εμπόρους των παροικιών δεν περιορίζονταν απλώς στην οικονομική επιτυχία, αλλά έδειχναν ενδιαφέρον και για τη διάδοση των νεοτερικών ιδεών μεταξύ των συμπατριωτών τους ιδρύοντας σχολεία στις πατρίδες τους, τυπώνοντας βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες και χορηγώντας υποτροφίες.

5) Οι κλέφτες ήταν αγρότες που αναγκάζονταν ή επέλεγαν να καταφύγουν στα βουνά όπου για να επιβιώσουν επιδίδονταν στη ληστεία.

Συχνά υποστηρίζονταν από τους αγροτικούς πληθυσμούς και ως πρότυπα ανυπότακτης στάσης υμνήθηκαν για την τόλμη τους ή θρηνήθηκαν για τον θάνατό τους στα κλέφτικα δημοτικά τραγούδια.

6) Οι αρματολοί ανήκαν σε ένοπλα σώματα οργανωμένα από την οθωμανική διοίκηση για την τήρηση της τάξης. Συχνά, κλέφτες γίνονταν αρματολοί και το αντίστροφο.

7) Οι αγρότες ξεπερνούσαν το 80% του πληθυσμού. Καλλιεργούσαν κτήματα κρατικά ή ιδιωτικά (τσιφλίκια) που ανήκαν, συνήθως, σε Τούρκους και σπανιότερα σε Έλληνες. Η ζωή τους ήταν δύσκολη και στερημένη.

8) Τέλος, οι **απασχολούμενοι στο εμπόριο** και οι **ναύτες** γίνονταν περισσότεροι στον βαθμό που αναπτύσσονταν το εμπόριο και η ναυτιλία.

Κινήματα πριν την επανάσταση

Κινήματα εναντίον της οθωμανικής κυριαρχίας Γύρω στις **αρχές του 18ου αιώνα**, οι Έλληνες στράφηκαν στη **Ρωσία**, που είχε στην περιοχή **1) κοινά συμφέροντα** με τα ελληνικά και ήταν **2) ομόδοξη**, ζητώντας τη βοήθειά της.

- ✚ Έτσι, **το 1770** έγινε, με ρωσική υποκίνηση, ελληνική επανάσταση με **κέντρο την Πελοπόννησο**. **Αίτια αποτυχίας:** Η κινητοποίηση, ωστόσο, των Ελλήνων **1) δεν ήταν η απαιτούμενη**, ενώ και ο **2) μικρός αριθμός ρωσικών πολεμικών πλοίων** που συμμετείχαν, με επικεφαλής τους **αδερφούς Ορλόφ**, αποδείχτηκε ανεπαρκής. Η επανάσταση, τα Ορλοφικά όπως ονομάστηκαν, καταπνίγηκε.
- ✚ Παρόμοια τύχη είχε και η ηρωική προσπάθεια του Έλληνα απεσταλμένου της Ρωσίας **Λάμπρου Κατσώνη** να ξεσηκώσει τους κατοίκους των νησιών του **Αιγαίου**.
- ✚ Τέλος, οι κάτοικοι του **Σουλίου**, αυτόνομης περιοχής στην **Ηπειρο**, συγκρούστηκαν με τον **Αλή πασά των Ιωαννίνων**, αλλά, παρά τον αγώνα που έκαναν, υποχρεώθηκαν το **1803** να εγκαταλείψουν την περιοχή.

Νεοελληνικός Διαφωτισμός

Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός Με αφετηρία τις **παροικίες**, ο ελληνισμός ήρθε σε επαφή με τις ιδέες του Διαφωτισμού. Οι έμποροι και γενικότερα οι Έλληνες που ταξίδευαν στην Ευρώπη έγιναν οι φορείς διάδοσης αυτών των ιδεών στον ελλαδικό χώρο. Καλλιεργήθηκε, λοιπόν, η αντίληψη ότι η λογική μπορεί όχι μόνο να εξηγήσει τον κόσμο αλλά και να τον αλλάξει. Η εκπαίδευση συνδέθηκε με τον αγώνα για ελευθερία.

Έτσι, διαμορφώθηκε, γύρω στα **μέσα του 18ου αιώνα**, ένα κίνημα που, επιδιώκοντας τη διάδοση των διαφωτιστικών ιδεών μεταξύ των Ελλήνων, αποσκοπούσε στην ιδεολογική προετοιμασία του αγώνα για την ελευθερία. Το κίνημα αυτό, που αναπτύχθηκε κυρίως στις **παροικίες** και σε ορισμένα από τα μεγάλα εμπορικά κέντρα του ελληνισμού (**Σμύρνη, Ιωάννινα, Χίος** κτλ.), ονομάστηκε αργότερα Νεοελληνικός Διαφωτισμός.

Θέσεις Ν. Διαφωτισμού

Οι Έλληνες υποστηρικτές του Διαφωτισμού **1)** θαύμαζαν τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και **2)** τον συνέδεαν με την ελευθερία, πίστευαν ότι **3)** η εκπαίδευση θα έπρεπε να θεμελιώνεται στην ενασχόληση με τις θετικές επιστήμες, **4)** να γίνεται στη λαϊκή γλώσσα και **5)** να υπηρετεί την προοπτική του αγώνα για ελευθερία.

Αντιδράσεις

Βεβαίως, οι παραπάνω θέσεις δεν ήταν καθολικά αποδεκτές. Ορισμένοι Έλληνες **συντηρητικοί λόγιοι**, που συνήθως συνδέονταν με την εκκλησία, **1)** απέρριπταν τις διαφωτιστικές ιδέες, έκριναν ότι **2)** η εκπαίδευση πρέπει να βασίζεται σε εκκλησιαστικά κείμενα, **3)**

να περιορίζεται στη γνωριμία με τη θρησκευτική, κυρίως, παράδοση και 4) να γίνεται σε αρχαϊζουσα γλώσσα.

Ανάμεσα στους πολλούς Έλληνες λόγιους που υιοθέτησαν τις ιδέες του Διαφωτισμού ξεχώρισαν ο Ρήγας Βελεστινλής και ο Αδαμάντιος Κοραής.

Ο **Ρήγας Βελεστινλής** (1757-1798) πρότεινε, στη **Νέα Πολιτική Διοίκηση**, ένα έργο έντονα επηρεασμένο από τις ριζοσπαστικές ιδέες των Γάλλων Ιακωβίνων, τη δημιουργία μιας **«Ελληνικής Δημοκρατίας»** που θα απλωνόταν **σε όλη τη Βαλκανική αντικαθιστώντας την Οθωμανική αυτοκρατορία και εξασφαλίζοντας ισονομία και ισοπολιτεία στους κατοίκους της**. Ο Ρήγας δοκίμασε να εφαρμόσει τα σχέδιά του, αλλά προδόθηκε και πλήρωσε με τη ζωή του, αυτός και οι σύντροφοί του, το όραμά του. Λίγο αργότερα το 1806, ο **Ανώνυμος** συγγραφέας του έργου **Ελληνική Νομαρχία** εμπνεόμενος από το όραμα του Ρήγα υποστήριξε με πάθος ότι οι Έλληνες πρέπει να αγωνιστούν μόνοι τους για την ελευθερία τους.

Ο **Αδαμάντιος Κοραής** (1748-1833), υποστηρικτής των φιλελεύθερων ιδεών της γαλλικής επανάστασης, θεωρούσε ότι οι Έλληνες, για να κερδίσουν την ελευθερία τους, θα έπρεπε πρώτα να μορφωθούν. Αν και διαφωνούσε με τον εξαρχαϊσμό της γλώσσας, δεν δεχόταν αυτούσια τη δημοτική, από την οποία, όπως πίστευε, έπρεπε να αφαιρεθούν κάποιες λαϊκές και ξένες λέξεις.

Άλλοι σημαντικοί διαφωτιστές ήταν οι **Ιώσηπος Μοισιόδακας** και **Δημήτριος Καταρτζής**, θερμοί υπερασπιστές της χρήσης της λαϊκής γλώσσας, ο **Κωνσταντίνος Κούμας**, μαχητικός υποστηρικτής της

εισαγωγής νέων μεθόδων διδασκαλίας και ο Θεόφιλος Καΐρης, οπαδός των φιλελεύθερων ιδεών της γαλλικής επανάστασης.

ΕΝΟΤΗΤΑ 7

Η Φιλική Εταιρεία και η κήρυξη της ελληνικής επανάστασης στις παραδουνάβιες ηγεμονίες

Τι ήταν η Φιλική Εταιρεία

Η ίδρυση και η ανάπτυξη της Φιλικής Εταιρείας Η Φιλική Εταιρεία ήταν μια μυστική οργάνωση που δημιουργήθηκε το 1814 στην Οδησό της Ρωσίας με σκοπό την προετοιμασία του ένοπλου αγώνα των Ελλήνων για ανεξαρτησία. Άλλες οργανώσεις, που είχαν προηγηθεί, δεν έθεταν ως πρώτο στόχο την επανάσταση, αλλά την απόκτηση παιδείας. Πρωτεργάτες της Φιλικής Εταιρείας υπήρξαν οι Νικόλαος Σκουφάς, Αθανάσιος Τσακάλωφ, Εμμανουήλ Ξάνθος και Παναγιώτης Αναγνωστόπουλος.

Δυσκολίες

Προκειμένου να επιτύχουν τους στόχους τους, οι Φιλικοί θα έπρεπε να κάνουν τεράστιες οργανωτικές προσπάθειες, καθώς 1) ο ελληνισμός ήταν διάσπαρτος σ' έναν ευρύ γεωγραφικό χώρο, και να δράσουν με μεγάλη μυστικότητα, ώστε 2) να μη γίνουν αντιληπτοί από την οθωμανική διοίκηση αλλά και από τις ευρωπαϊκές απολυταρχίες. Ακόμη, θα έπρεπε 3) να υπερνικήσουν τους δισταγμούς εκείνων των Ελλήνων που είχαν δει προγενέστερα επαναστατικά κινήματα να αποτυγχάνουν και 4) να κινητοποιήσουν ανθρώπους προερχόμενους από διαφορετικές κοινωνικές ομάδες, με διαφορετικά οικονομικά-κοινωνικά συμφέροντα και επιδιώξεις.

Ευνοϊκές συγκυρίες

Από την άλλη πλευρά, πάντως, το έργο των Φιλικών ευνοούνταν από το ότι 1) η Οθωμανική αυτοκρατορία αντιμετώπιζε σοβαρά εσωτερικά προβλήματα, από τη διάδοση μεταξύ των Ελλήνων των ιδεών της γαλλικής επανάστασης και από το γεγονός ότι 2) για σημαντικό τμήμα του ελληνισμού ήταν, πλέον, ώριμο αίτημα η δημιουργία ανεξάρτητου ελληνικού κράτους.

Οργάνωση

Η Φιλική Εταιρεία υιοθέτησε το οργανωτικό πρότυπο μυστικών εταιρειών, όπως οι **καρμπονάροι**, που δρούσαν τότε στην Ευρώπη. Τα υποψήφια μέλη **1) δοκιμάζονταν** για ένα διάστημα και στη συνέχεια **2) εντάσσονταν** στην οργάνωση, αφού **3) ορκίζονταν** πίστη και αφοσίωση σε αυτή. **4) Για τους παραβάτες** η προβλεπόμενη τιμωρία ήταν ο θάνατος. Οι Φιλικοί χρησιμοποιούσαν **5) ψευδώνυμα** και επικοινωνούσαν με **6) κρυπτογραφικό αλφάβητο**.

Μέλη

Μέχρι τα **1817-1818**, η Φιλική Εταιρεία απευθυνόταν, κυρίως, σε πλούσιους Έλληνες εμπόρους, προκειμένου να εξασφαλιστούν τα οικονομικά μέσα για την ανάπτυξη της. Ωστόσο, οι περισσότεροι από αυτούς ήταν αρνητικοί. Κατόπιν, όταν η Φιλική Εταιρεία άρχισε να απευθύνεται σε όλες τις κοινωνικές ομάδες του ελληνισμού, ιδίως σε μικρεμπόρους και διανοούμενους, αναπτύχθηκε γρήγορα. Γυναίκες γίνονταν δεκτές μόνο κατ' εξαίρεση.

Ηγεσία

Η ηγεσία της Φιλικής Εταιρείας, **η Αόρατη Αρχή**, παρέμενε μυστική και αφηνόταν, σκόπιμα, να εννοηθεί ότι αποτελούνταν από ισχυρά πρόσωπα. Καθώς ο καιρός περνούσε, οι ιδρυτές της Φιλικής Εταιρείας, καταλαβαίνοντας ότι τα άσημα ονόματά τους δύσκολα θα ενέπνεαν τους συμπατριώτες τους, αποφάσισαν να αναθέσουν την ηγεσία σε ένα γνωστό Έλληνα. Αρχικά, απευθύνθηκαν στον **Ιωάννη Καποδίστρια**, τότε υπουργό Εξωτερικών της Ρωσίας, αλλά εκείνος αρνήθηκε θεωρώντας ότι οι συνθήκες δεν ήταν ακόμη ώριμες για επανάσταση. Τελικά, η ηγεσία ανατέθηκε στον **Αλέξανδρο Υψηλάντη**, ανώτερο αξιωματικό του ρωσικού στρατού, που τότε ανακηρύχθηκε **Γενικός Επίτροπος της Αρχής**.

Η κήρυξη της ελληνικής επανάστασης στις Ηγεμονίες

Γιατί στις Ηγεμονίες

Η επανάσταση αποφασίστηκε να ξεκινήσει **από τις παραδουνάβιες ηγεμονίες (σημερινή Ρουμανία)**, γιατί **1)** εκεί δεν υπήρχε τουρκικός στρατός (σύμφωνα με παλαιότερες ρωσοτουρκικές συνθήκες), αλλά και γιατί **2)** λίγο βορειότερα βρισκόταν ρωσικός στρατός, που υπήρχε ελπίδα ότι θα βοηθούσε.

Βαλκάνιοι ηγέτες

Παράλληλα, προσεγγίστηκαν διάφοροι βαλκάνιοι ηγέτες για να εξασφαλιστεί η συμμετοχή τους στην επανάσταση. Ο **Σέρβος ηγέτης Καραγεώργεβιτς** έγινε μέλος της Φιλικής Εταιρείας' οι οθωμανικές αρχές, ωστόσο, τον συνέλαβαν και τον εκτέλεσαν. Ο **Βλαντιμηρέσκου**, τοπικός ηγέτης στις Ηγεμονίες, συμμετείχε, αλλά μόνο στην αρχή.

Ενέργειες Υψηλάντη

Ο **Αλέξανδρος Υψηλάντης**, ξεκινώντας από ρωσικό έδαφος, πέρασε τον ποταμό Προύθο, **1) μπήκε στις Ηγεμονίες και στις 24 Φεβρουαρίου 1821 2) κήρυξε την επανάσταση στο Ιάσιο της Βλαχίας** (σημερινή Ρουμανία). **3) Κυκλοφόρησε προκηρύξεις με τις οποίες κήρυττε την επανάσταση, 4) αφήνοντας να εννοηθεί ότι πίσω απ' αυτή βρισκόταν η Ρωσία. Παράλληλα, 5) συγκροτούσε το στρατεύμα του.**

Προβλήματα

Γρήγορα, όμως, προέκυψαν σοβαρά προβλήματα. **1) Οι πλούσιοι Έλληνες των Ηγεμονιών δεν ανταποκρίθηκαν υλικά και 2) η στρατολόγηση δεν προχωρούσε. 3) Ο τσάρος αποκήρυξε την επανάσταση και 4) επέτρεψε την είσοδο τουρκικού στρατού στις Ηγεμονίες για την καταστολή της. 5) Ο **πατριάρχης Γρηγόριος Ε'** πιεζόμενος από τον σουλτάνο αφόρισε όσους συμμετείχαν στο κίνημα. Επιπλέον, **6) ο Βλαντιμηρέσκου** θεωρήθηκε προδότης και με εντολή της Φιλικής Εταιρείας εκτελέστηκε.**

Μάχη στο Δραγατσάνι - Ιερός Λόχος

Παρά τις δυσκολίες, **ο Υψηλάντης** συνέχισε τον αγώνα. Η κρίσιμη μάχη δόθηκε στο **Δραγατσάνι (7 Ιουνίου 1821)**, όπου και διακρίθηκε ιδιαίτερα, **ο Ιερός Λόχος**, μια μονάδα που είχε συγκροτηθεί από εθελοντές σπουδαστές. Η ήττα, ωστόσο, δεν αποφεύχθηκε. Ο Υψηλάντης πέρασε στην Αυστρία όπου οι αρχές τον συνέλαβαν.

Ολύμπιος - Φαρμάκης

Ο τραγικός επίλογος γράφτηκε λίγους μήνες αργότερα, όταν ένα τελευταίο απομονωμένο τμήμα αγωνιστών με επικεφαλής τους οπλαρχηγούς [Γιωργάκη Ολύμπιο και Ιωάννη Φαρμάκη](#) εγκλωβίστηκε [στη μονή Σέκκου](#). Τότε, ο Ολύμπιος αποφάσισε να ανατιναχθεί μαζί με τους συμπολεμιστές του, ενώ ο Φαρμάκης, μετά από σκληρή αντίσταση δύο εβδομάδων, πιάστηκε αιχμάλωτος και αποκεφαλίστηκε.

Καρμπονάροι (carbonari): Μέλη μυστικής εταιρείας που ιδρύθηκε [στην Ιταλία, μεταξύ 1808 και 1810](#), με σκοπό την απελευθέρωση της ιταλικής χερσονήσου από την αυστριακή κυριαρχία και την ανατροπή των αποφάσεων του συνεδρίου της Βιέννης. Τα νέα μέλη εντάσσονταν στην οργάνωση μετά από μια περίοδο δοκιμασίας και αφού πρώτα έδιναν αυστηρούς όρκους ότι θα διαφυλάξουν τα μυστικά της και θα υπηρετήσουν τους σκοπούς της. Κατά το πρώτο μισό του 19ου αιώνα ιδρύθηκαν στην Ευρώπη πολλές οργανώσεις καρμποναρικού τύπου. Μία από αυτές ήταν και η Φιλική Εταιρεία.

Παραδουνάβιες Ηγεμονίες

Με τη σύνθετη ονομασία **Μολδοβλαχία** χαρακτηρίζονταν επί [τουρκοκρατίας](#) και λίγο πριν την [Ελληνική Επανάσταση του 1821](#) οι ανατολικές παραδουνάβιες χώρες, (Ηγεμονίες), της [Βαλκανικής](#), η [Μολδαβία](#) και η [Βλαχία](#), που αποτελούσαν τότε επικυρίαρχα τμήματα της [Οθωμανικής Αυτοκρατορίας](#).

Οι παραδουνάβιες αυτές χώρες αποτελούσαν για τους Έλληνες τόπους οικείους στους οποίους μετανάστευαν και εγκαθίσταντο μόνιμα ή παρεπιδημούσαν επαγγελματικά ως λόγιοι, κληρικοί, έμποροι, αλλά και ως μισθωτές κτημάτων των [Βογιάρων](#) (μεγαλοκτηματιών).

Έτσι μαζί μ' αυτούς εξαπλωνόταν και ο ελληνικός πολιτισμός σ' αυτές. Ειδικότερα με την υποστήριξη των [Φαναριωτών](#) Ηγεμόνων, ο [εξελληνισμός](#) στην περιοχή είχε προχωρήσει και στα ανώτατα κοινωνικά στρώματα, όπως επίσης και ο εξευρωπαϊσμός. Πολλοί μάλιστα Βογιάροι μιλούσαν και έγραφαν ελληνικά και ορισμένοι γαλλικά και γερμανικά. Ακόμη μεγάλος αριθμός Ελλήνων φοιτητών, φοιτούσαν στα πανεπιστήμια της περιοχής. Από αυτούς θα σχηματιστεί κατά το ξέσπασμα της επανάστασης ο [Ιερός Λόχος](#).

Η Μολδοβλαχία αποτελούσε κυρίως καταφύγιο όλων των καταδιωγμένων από τους Τούρκους Ελλήνων του ελλαδικού χώρου και τούτο από ένα σπουδαίο λόγο. Σύμφωνα με τη [Συνθήκη του Βουκουρεστίου \(1812\)](#) η Τουρκία δεν είχε το δικαίωμα μεταφοράς στρατού στις χώρες αυτές χωρίς προηγούμενη άδεια της [Ρωσίας](#). Οποιαδήποτε παραβίαση αυτού του όρου θα προκαλούσε Ρωσοτουρκικό πόλεμο. Αυτός ήταν και ο λόγος που ξεκίνησε η οργάνωση της επανάστασης των Ελλήνων απ' αυτή την περιοχή τόσο εκ μέρους των μνημένων στη [Φιλική Εταιρεία](#) όσο και από τον [Αλεξ. Υψηλάντη](#).

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%BF%CE%BB%CE%B4%CE%BF%CE%B2%CE%BB%CE%B1%CF%87%CE%AF%CE%B1>

ΕΝΟΤΗΤΑ 8

Η εξέλιξη της ελληνικής επανάστασης (1821-1827)

Προϋποθέσεις επιτυχίας στον νότιο ελλαδικό χώρο

Η ευνοϊκή συγκυρία Οι προϋποθέσεις για την επιτυχία της ελληνικής επανάστασης ήταν σαφώς καλύτερες στο νότιο ελλαδικό χώρο, όπου **α)** οι ελληνικοί πληθυσμοί ήταν πυκνότεροι και **2)** η παρουσία οθωμανικού στρατού δεν ήταν ιδιαίτερα ισχυρή, ενώ τη δεδομένη στιγμή (1820-1822) **3)** μεγάλο μέρος των οθωμανικών δυνάμεων ήταν απασχολημένο στον πόλεμο εναντίον του Αλή πασά της Ηπείρου. Ακόμη, εδώ **4)** πολυάριθμοι Φιλικοί προετοίμαζαν και ανέμεναν τον ξεσηκωμό, **5)** υπήρχαν ένοπλα σώματα Ελλήνων (κλέφτες), ελληνικά εμπορικά σκάφη, που τότε ήταν εφοδιασμένα με κανόνια, ενώ **6)** πολλοί Έλληνες διέθεταν σημαντική εμπειρία ένοπλων συγκρούσεων τόσο στην ξηρά (στρατιώτες στις ένοπλες δυνάμεις του Αλή πασά και στον αγγλικό στρατό των Επτανήσων) όσο και στη θάλασσα (ναύτες στο τουρκικό πολεμικό ναυτικό, αλλά και σε εμπορικά πλοία που είτε συγκρούονταν με πειρατές είτε ασκούσαν πειρατεία). Επιπλέον, **7)** τα ορεινά εδάφη της Πελοποννήσου και της Στερεάς διευκόλυναν τον κλεφτοπόλεμο.

Εστίες – Δυσκολίες επιτυχίας

Επαναστατικές εστίες Επαναστάσεις ξέσπασαν τον Μάρτιο του 1821 σε διάφορα σημεία της Πελοποννήσου και στη συνέχεια στη Στερεά Ελλάδα, στην Κρήτη, στα νησιά του Αιγαίου, στη Θεσσαλία, στην Ήπειρο, στη Μακεδονία και στη Θράκη. Επαναστατικές κινήσεις έγιναν, επίσης, στην Κύπρο και στη Μ. Ασία. Γρήγορα, ωστόσο, φάνηκε ότι η απελευθέρωση μιας τόσο μεγάλης περιοχής ξεπερνούσε τις δυνατότητες του ελληνισμού. Ειδικά **α)** στη Θεσσαλία και στη Μακεδονία, που είναι σε μεγάλο βαθμό πεδινές, καθώς και **β)** στη Θράκη, στην Κύπρο και στη Μ. Ασία, όπου ήταν εύκολο να φτάσει γρήγορα τουρκικός στρατός, η καταστολή ήταν άμεση.

Τελικά, η επανάσταση εδραιώθηκε στην Πελοπόννησο, στη Στερεά Ελλάδα και σε ορισμένα νησιά του Αιγαίου.

Οργάνωση

Οι δυνάμεις των επαναστατών αποτελούνταν από αγωνιστές που ακολουθούσαν κάποιον **οπληρχηγό** **δίχως** να υπάρχει **κεντρική ηγεσία**.

Ήρωες Επανάστασης

Οι **πρωταγωνιστές** Από τους χιλιάδες Έλληνες που συμμετείχαν στην επανάσταση ξεχώρισαν, χάρη στις στρατιωτικές ηγετικές τους ικανότητες, **οι Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, Γεώργιος Καραϊσκάκης, Οδυσσέας Ανδρούτσος και Μάρκος Μπότσαρης** στη στεριά, καθώς και οι **Κωνσταντίνος Κανάρης και Ανδρέας Μιαούλης** στη θάλασσα. Ηγετικό ρόλο έπαιξαν και δύο γυναίκες, **η Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα και η Μαντώ Μαυρογένους**.

Επιτυχίες (ξηρά)

Η φάση των επιτυχιών (1821-1824)

Αρχικά, οι επαναστάτες **1)περιόρισαν** τους Τούρκους **στα κατά τόπους φρούρια**. Παράλληλα, **2)καταλήφθηκαν** από τους Έλληνες **πόλεις της Πελοποννήσου, όπως η Καλαμάτα και η Πάτρα**.

Αντιδράσεις Τούρκων (1)

Οι οθωμανικές αρχές απάντησαν με σκληρά **αντίποινα** σε βάρος Ελλήνων αμάχων **στην Κωνσταντινούπολη, στη Σμύρνη, στη**

Θράκη, στην Κύπρο και αλλού. Στη διάρκειά τους **απαγχονίστηκε ο πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄ (10 Απριλίου 1821).**

Αποτελέσματα τουρκικής αντίδρασης

Η επανάσταση, ωστόσο, δεν κάμφθηκε. Τουρκικά στρατεύματα που μετέβαιναν στην Πελοπόννησο για να την καταπνίξουν **3) συνάντησαν ισχυρή και γενναία αντίσταση σε διάφορα σημεία της Στερεάς Ελλάδας (Αλαμάνα, Γραβιά, Βασιλικά και αλλού)** από τις δυνάμεις οπλαρχηγών όπως **ο Αθανάσιος Διάκος και ο Οδυσσέας Ανδρούτσος**. Σε μια από αυτές τις μάχες σκοτώθηκε πολεμώντας και **ο επίσκοπος Σαλώνων Ησαΐας**. Την ίδια στιγμή ενισχύονταν οι ελληνικές θέσεις στην Πελοπόννησο. Γεγονός-σταθμός υπήρξε **4) η άλωση της Τριπολιτσάς (23 Σεπτεμβρίου 1821)**, διοικητικού κέντρου της Πελοποννήσου, από δυνάμεις **με επικεφαλής τον Θ. Κολοκοτρώνη**.

(θάλασσα)

Παράλληλα, στη θάλασσα οι ελληνικές δυνάμεις **1) παρεμπόδιζαν τις κινήσεις του τουρκικού στόλου, 2) υποστήριζαν τις χερσαίες δυνάμεις και 3) συμμετείχαν σε πολιορκίες παραλιακών φρουρίων.**

Αντιδράσεις Τούρκων (2)

Οι Τούρκοι, θέλοντας να σπείρουν τον πανικό, **κατέλαβαν τη Χίο (Πάσχα 1822) και κατέσφαξαν τον ελληνικό πληθυσμό της (23.000 νεκροί και 47.000 αιχμάλωτοι)**, γεγονός που προκάλεσε μεγάλη

συγκίνηση στην Ευρώπη. Σε απάντηση, ο **Κ. Κανάρης** και οι άνδρες του ανατίναξαν, λίγο αργότερα, την τουρκική ναυαρχίδα στο λιμάνι της Χίου.

Συνέχεια επιτυχιών

Συγχρόνως, ελληνικές δυνάμεις, υπό την ηγεσία του **Θ. Κολοκοτρώνη**, διέλυσαν στα **Δερβενάκια της Αργολίδας (25-28 Ιουλίου 1822)** τη στρατιά του **Δράμαλη** που είχε φτάσει στην Πελοπόννησο με σκοπό την ανακατάληψη της **Τριπολιτσάς**.

Το **1823** σκοτώθηκε, πολεμώντας λίγο έξω από το Καρπενήσι, ο **Μάρκος Μπότσαρης**.

Αντιδράσεις Τούρκων (3)

Το **1824** ο σουλτάνος ήρθε σε συμφωνία με τον **ηγεμόνα της Αιγύπτου Μοχάμετ Άλι**, προσφέροντάς του, σε περίπτωση καταστολής της επανάστασης, την Κρήτη και την Πελοπόννησο. Πράγματι, αιγυπτιακός στρατός **κατέπνιξε την επανάσταση στην Κρήτη** και **κατέστρεψε την Κάσο**, ενώ τουρκικές δυνάμεις έκαναν **το ίδιο στα ψαρά**.

Η ελληνική απάντηση δόθηκε στη **ναυμαχία του Γέροντα (29 Αυγούστου 1824)**, στην οποία ελληνικές ναυτικές δυνάμεις με επικεφαλής τον **Α. Μιαούλη** κατάφεραν ισχυρό χτύπημα στον τουρκοαιγυπτιακό στόλο.

Κάμψη Επανάστασης

Η φάση της κάμψης (1825-1827) Στις αρχές του 1825 ο Ιμπραήμ, θετός γιος του Μοχάμετ Άλι της Αιγύπτου, αποβιβάστηκε στην Πελοπόννησο επικεφαλής ενός καλά οργανωμένου τακτικού στρατού. Χωρίς σοβαρή αντίσταση από τις ελληνικές δυνάμεις, που ήταν καταπονημένες από τον εμφύλιο πόλεμο (βλέπε επόμενη ενότητα), ανακατέλαβε μεγάλο τμήμα της Πελοποννήσου. Η ηρωική προσπάθεια του Παπαφλέσσα να τον σταματήσει (μάχη στο Μανιάκι, 20 Μαΐου 1825) δεν είχε αποτέλεσμα. Μόνο στους Μύλους, περιοχή κοντά στο Άργος, οι Δημήτριος Υψηλάντης, Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης και Μακρυγιάννης κατάφεραν να πλήξουν τις δυνάμεις του Ιμπραήμ (13 Ιουνίου 1825). Παράλληλα, τουρκικές και αιγυπτιακές δυνάμεις είχαν αρχίσει την πολιορκία του Μεσολογγίου (Απρίλιος 1825-Απρίλιος 1826), η οποία τερματίστηκε τη νύχτα της 10ης προς την 11η Απριλίου 1826 με την ηρωική έξοδο των πολιορκημένων Ελλήνων, που κατέληξε σε σφαγή, γεγονός που προκάλεσε τεράστια συγκίνηση σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Γ. Καραϊσκάκης

Η επανάσταση κινδύνευε άμεσα να καμφθεί. Μόνο στη Στερεά Ελλάδα δυνάμεις με επικεφαλής τον Γεώργιο Καραϊσκάκη, μία από τις σημαντικότερες στρατιωτικές φυσιογνωμίες του Αγώνα, πραγματοποιούσαν ακόμη επιχειρήσεις. Ενώ, όμως, οι Έλληνες μάχονταν κατά τουρκικών δυνάμεων που πολιορκούσαν την Ακρόπολη της Αθήνας, ο Καραϊσκάκης σκοτώθηκε (23 Απριλίου 1827). Ο θάνατός του και η κατάληψη της Ακρόπολης, λίγο μετά, από τους Τούρκους ενίσχυσαν την αίσθηση ότι η επανάσταση έσβηνε.

Ενέργειες Μεγάλων Δυνάμεων

Παράλληλα, οι **Δυνάμεις (Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία)**, παρακινήμενες από δικούς τους λόγους, αποφάσισαν (συνθήκη του Λονδίνου, 6 Ιουλίου 1827) την ειρήνευση και τη δημιουργία ελληνικού κράτους. Ήταν μια απόφαση που άλλαξε ουσιαστικά τα δεδομένα του ελληνικού ζητήματος. Η επανάσταση, ωστόσο, δεν είχε ακόμη τελειώσει.

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

**Πρώτες προσπάθειες των επαναστατημένων Ελλήνων
για συγκρότηση κράτους**

Ανάγκες, αντιμετώπιση αναγκών

Μορφές πολιτικής οργάνωσης με τοπικό χαρακτήρα Προκειμένου να εδραιωθεί η επανάσταση, χρειαζόνταν, εκτός από **1)πολεμική προσπάθεια**, **2)ανεφοδιασμός των ελληνικών στρατευμάτων** και **3)πολιτική οργάνωση** των περιοχών που απελευθερώνονταν. Παράλληλα, επιτακτική ήταν και η **4)ανάγκη** διαχείρισης των **εθνικών γαιών ή εθνικών κτημάτων**, δηλαδή των ακίνητων οθωμανικών περιουσιών που είχαν περάσει στον έλεγχο των Ελλήνων. Αυτές τις ανάγκες ανέλαβαν να καλύψουν οι **τοπικοί οργανισμοί**, δηλαδή πολιτικοί σχηματισμοί τοπικού χαρακτήρα, ένα είδος τοπικών κυβερνήσεων. Οι περισσότεροι ελέγχονταν από **προεστούς, Φαναριώτες και ιεράρχες**. Η παρουσία σε αυτούς εκπροσώπων των κατώτερων τάξεων ήταν σπάνια.

Τοπικοί πολιτικοί σχηματισμοί

Ανάμεσα στα πολλά τέτοια σώματα που δημιουργήθηκαν, τα σημαντικότερα ήταν η **1)Πελοποννησιακή Γερουσία**, που συστάθηκε με πρωτοβουλία **Πελοποννήσιων** προεστών, δίχως τη συμμετοχή κανενός άλλου φορέα του Αγώνα, η **2)Γερουσία της Δυτικής Χέρσου Ελλάδος** (Δ. Στερεάς Ελλάδας), που είχε επικεφαλής τον έμπειρο **Φαναριώτη πολιτικό Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο**, και ο **3)Άρειος Πάγος**, που διοικούσε την Α. Στερεά Ελλάδα και είχε επικεφαλής τον επίσης **Φαναριώτη Θεόδωρο Νέγρη**.

Διαμάχες που προέκυψαν

Δ. Υψηλάντης, Οπλαρχηγοί, Φιλικοί ≠ Φαναριώτες, Ιεράρχες, Προεστοί

Η συγκρότηση τοπικών οργανισμών, παρ' ότι αναμφισβήτητα **βοήθησε** στην αντιμετώπιση ορισμένων επειγόντων προβλημάτων, έφερε στην επιφάνεια και **διαμάχες**. Αυτές κλιμακώθηκαν από το **καλοκαίρι του 1821**, όταν έφτασε στην **Πελοπόννησο ο Δημήτριος Υψηλάντης**, **αδερφός του ηγέτη της Φιλικής Εταιρείας Αλ. Υψηλάντη**, ως **εκπρόσωπός του, για να αναλάβει την ηγεσία του Αγώνα**. Τότε, αρκετοί οπλαρχηγοί και Φιλικοί, που κατηγορούσαν τους

προεστούς, τους Φαναριώτες και τους ιεράρχες ότι επιχειρούσαν να μονοπωλήσουν τη διαχείριση της εξουσίας, συσπειρώθηκαν γύρω του. Μάλιστα, το **καλοκαίρι του 1821**, όταν οι προεστοί της Πελοποννήσου αρνήθηκαν να συνεργαστούν με τον Υψηλάντη, απειλήθηκαν, και μάλιστα δύο φορές, με σφαγή από εξοργισμένους αγωνιστές. Σώθηκαν τελικά, μόνο χάρη στις παρεμβάσεις του **Κολοκοτρώνη**.

A' Εθνοσυνέλευση

(Αίτιο:) Η ανάγκη ενιαίας διεύθυνσης του Αγώνα οδήγησε, σύντομα, **(Αποτέλεσμα:)** στην απόφαση **1)κατάρνησης των τοπικών οργανισμών και 2)δημιουργίας κεντρικής διοίκησης**. Έτσι, προκηρύχθηκαν **εκλογές** για την ανάδειξη **παραστατών**, δηλαδή εκπροσώπων του λαού που θα αποτελούσαν την Εθνική Συνέλευση.

Η Α' Εθνοσυνέλευση έγινε **κοντά στην Επίδαυρο (Δεκέμβριος 1821-Ιανουάριος 1822)**, έμεινε γνωστή ως **Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου** και ψήφισε το πρώτο ελληνικό σύνταγμα, γνωστό ως **σύνταγμα της Επιδαύρου**. Ήταν ένα κείμενο **1)έντονα επηρεασμένο από τα συντάγματα της γαλλικής επανάστασης, με το οποίο 2)ανακηρυσσόταν η ελληνική ανεξαρτησία και 3)θεσπιζόταν το πολίτευμα της αβασίλευτης δημοκρατίας**. Η τελευταία ρύθμιση αποτελούσε μοναδική εξαίρεση σε όλη την Ευρώπη, όπου επικρατούσε τότε η βασιλεία. Έχοντας επίγνωση αυτής της διαφοράς, η Εθνοσυνέλευση **έσπευσε να διακηρύξει ότι η επανάσταση ήταν εθνική και δεν είχε κοινωνικοανατρεπτικές προθέσεις**. Τέλος, **4)η διοίκηση** ορίστηκε ότι θα αποτελούνταν από δύο σώματα με ετήσια θητεία, το **Εκτελεστικό (κυβέρνηση)**, με πέντε μέλη, και το **Βουλευτικό**, με 70 μέλη. Πρόεδρος του πρώτου εκλέχτηκε ο **Αλ. Μαυροκορδάτος** και του δεύτερου ο **Δ. Υψηλάντης**.

B' Εθνοσυνέλευση

Σε συνθήκες πολιτικής έντασης έγινε στο **Άστρος της Κυνουρίας** (νομός Αρκαδίας) η Β' Εθνοσυνέλευση **(Μάρτιος-Απρίλιος 1823)**. **1)Εγκρίθηκε** μια νέα, ελαφρώς τροποποιημένη, εκδοχή του συντάγματος της Επιδαύρου, ο **νόμος**

της Επιδαύρου, 2) καταργήθηκαν όλοι οι α) τοπικοί οργανισμοί, καθώς και το β) αξίωμα του αρχιστράτηγου που έφερε έως τότε ο Κολοκοτρώνης. Πρόεδρος του Εκτελεστικού ορίστηκε ο Πετρόμπτης Μαυρομιχάλης και πρόεδρος του Βουλευτικού ο Α. Μαυροκορδάτος.

Ο εμφύλιος πόλεμος

(Αίτιο:) Η πολιτική ένταση δεν άργησε να οδηγήσει (Αποτέλεσμα:) σε εμφύλια σύρραξη, που εκδηλώθηκε το φθινόπωρο του 1823, αρχικά ως σφοδρή πολιτική σύγκρουση και λίγο αργότερα ως ανοιχτή ένοπλη αναμέτρηση.

Αίτια

1) Οι αντιθέσεις ανάμεσα στους Έλληνες που προεπαναστατικά διέθεταν εξουσία και τώρα επιδίωκαν να τη διατηρήσουν (πρόκριτοι, ιεράρχες, Φαναριώτες) και σ' εκείνους που αναδείχθηκαν στα πεδία των μαχών και θεωρούσαν αυτονόητο δικαίωμά τους την πρωταγωνιστική συμμετοχή τους στα κοινά (οπληρχηγοί, Φιλικοί), 2) οι τοπικιστικές αντιθέσεις, 3) οι διαφωνίες για τη διαχείριση των χρημάτων του δανείου που είχε συναφθεί στην Αγγλία και 4) οι καθαρά προσωπικές αντιπαλότητες και φιλοδοξίες γέννησαν την εμφύλια διαμάχη.

Α΄ φάση

Αρχικά (φθινόπωρο 1823-καλοκαίρι 1824) συγκρούστηκαν δύο παρατάξεις με επικεφαλής τους Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, αντιπρόεδρο του Εκτελεστικού, και Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, πρόεδρο του Βουλευτικού. Όταν ο τελευταίος εξασφάλισε την υποστήριξη των ισχυρότερων προκρίτων της Πελοποννήσου και της Ύδρας, ο Κολοκοτρώνης αναγκαστικά υποχώρησε.

Β΄ φάση

Κατόπιν (Ιούλιος 1824-Ιανουάριος 1825), ο Μαυροκορδάτος και οι Υδραίοι συμμάχησαν με τον Ιωάννη Κωλέττη, που επηρέαζε πολλούς οπληρχηγούς της Στερεάς Ελλάδας, και 1) απέκλεισαν τους Πελοποννήσιους από την εξουσία. Όταν οι τελευταίοι συνασπίστηκαν, στρατεύματα από τη Στερεά 2) λεηλάτησαν τη βόρεια Πελοπόννησο αναγκάζοντας τους Πελοποννήσιους να συνθηκολογήσουν. Οι νικητές 3) φυλάκισαν τον Κολοκοτρώνη και τον Οδυσσέα Ανδρούτσο, που λίγο αργότερα δολοφονήθηκε.

Γ΄ Εθνοσυνέλευση

Η Γ΄ Εθνοσυνέλευση συγκλήθηκε **το 1826** στην **Επίδαυρο**, αλλά διαλύθηκε σχεδόν αμέσως, όταν έγινε γνωστή η πτώση του Μεσολογγίου. Συγκλήθηκε ξανά, την **άνοιξη του 1827**, στην **Τροιζήνα**, όπου και **1)εξέλεξε Κυβερνήτη της Ελλάδος τον Ιωάννη Καποδίστρια με 2)θητεία επτά ετών**. Τέλος, **3)ψήφισε το Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος**, που βασιζόταν στην αρχή της διάκρισης των εξουσιών, διαπνεόταν από φιλελεύθερες ιδέες και ήταν το πιο δημοκρατικό σύνταγμα της εποχής του.